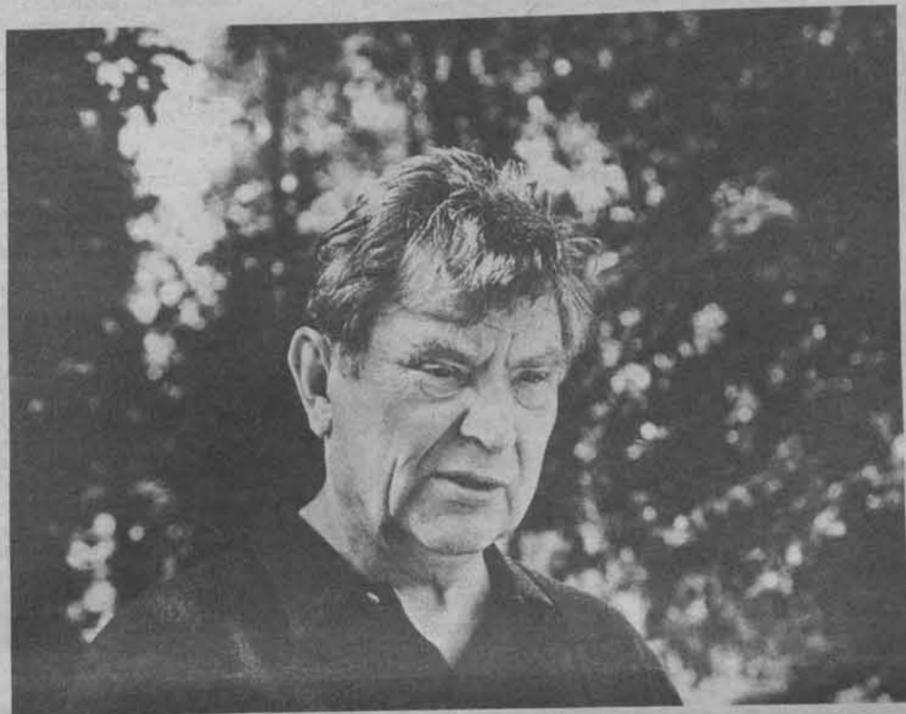

МАКСІМУ ТАНКУ СПОЎНІЛАСЯ 80 ГАДОЎ

Дзень свайго 80-годдзя Максім Танк назваў трывожным. Значны юбілей чалавек найчасцей адзначае ў пару, калі большая частка жыцця засталася ззаду. У паэта ёсць унукі і праўнукі, напісаны дзесяткі кніг, ён вядомы... Але ж ужо гняце боль незваротных страт, перажытае і выпакутаванае, трывога, выкліканая бязладдзем і неразумнасцю нашага сённяшняга жыцця. У багатым і доўгім жыцці былі радасць маладога каханья, небяспека і мужнасць падпольнай барацьбы ў былой Заходняй Беларусі, калі свята верылася, што ён здабывае лепшую долю для свайго народа. І чалавек, які змагаўся ў той час з ім побач, сёння гаворыць: «Дай Божа, каб мы ўсе былі такімі, як ён. Час усё паставіць на сваё месца, кожны зойме і ў гісторыі, і ў літаратуры менавіта тое месца, якое яму належыць». Народ бурліў, Танкавы вершы былі нарашват, бо паэт улоўліваў настрой людзей, ведаў пра іх беды.

Мінула паўстагоддзя, але паэт па-ранейшаму «ўлоўлівае» самае важнае ў нашым жыцці, дзеліцца з людзьмі сваёй мудрасцю. Можна спрачацца, прымаць ці не прымаць тую форму, якая адрознівае яго вершы апошніх гадоў, але ў кожным творы глыбокая філасофія, асэнсаванне з'явы, заповіт наступным пакаленням. У вераснёўскіх нумарах «Польмя» і «Беларусь» друкуюцца новыя вершы Максіма Танка. Чатыры новыя свае творы паэт перадаў і «Голасу Радзімы». Ідучы па іх, каля ліфта сустрэлася з Барысам Сачанкам, які прыходзіў павіншаваць старэйшага калегу з юбілеем. «Ён вас чакае, — сказаў Б. Сачанка. — Прачытай падрыхтаваныя вершы. Добрыя вершы, вельмі добрыя. Столькі перажыў чалавек за апошні час, а ўсё ж піша. Ды яшчэ і жартуе».

«Голас Радзімы» сардэчна віншуе Максіма Танка з яго выдатным юбілеем і жадае яму доўгага жыцця і плёну ў творчасці.

Арткул Максіма ЛУЖАНИНА «ГРОЗНАЕ І ВЕЛЬМІ ДОБРАЕ ІМЯ», прысвечаны юбіляру, і новыя вершы Максіма ТАНКА змешчаны на 7-й стар.

Дзіяна ЧАРКАВА.

БОГУ—БОГАВА,

А КЕСАРУ—КЕСАРАВА

НЕ ДАПУСЦІЦЬ ДУХОЎНАГА РАСПАДУ

16 верасня, незадоўга да святкавання 1000-годдзя стварэння Полацкай епархіі, Беларускай праваслаўнай царква правяла прэс-канферэнцыю. Як чалавек напярэдадні важнай падзеі імкнецца выспаведацца і аддаць даўгі, так, здаецца, і айцы нашай царквы не захацелі, каб непаразуменні і недамоўленасці азмрочылі надыходзячы юбілей. І запрошаныя журналісты амаль усіх значных беларускіх выданняў, а таксама тэлебачання і радыё поўнасцю выкарысталі гэтую магчымасць, задаючы пытанні па праблемах, значна шырэйшых за абвешчаную тэму — 1000-годдзе хрышчэння Беларусі. Трэба адзначыць і яшчэ адну адметную рысу гэтай падзеі: нягледзячы на тое, што да ўдзелу ў прэс-канферэнцыі былі запрошаны і людзі свецкія (можна было звяртацца з пытаннямі да вядомых навукоўцаў, а таксама да міністра інфармацыі Анатоля

Бутэвіча і намесніка міністра культуры Уладзіміра Рылаткі), асноўная колькасць пытанняў была звернута да Мітрапаліта Мінскага і Гродзенскага, Патрыяршага Экзарха ўсёй Беларусі Філарэта. У пачатку прэс-канферэнцыі журналістам расказалі пра тое, дзе і як будучы праходзіць святочны падзеі і чаму юбілей вырашана адзначыць менавіта зараз. Было, канешне, узнята і пытанне мовы, на якой вядуцца набажэнствы. Як было сказана, паступова царква выпраўляе памылкі мінулага, калі не звярталася належнай увагі на выкарыстанне нацыянальнай мовы ў рэлігійным жыцці. І вельмі верагодна, што ў бліжэйшым час мы зможам пачуць у нашых храмах проповедзі па-беларуску. «Змяняюцца абставіны жыцця, і мы адчуваем, што без гэтага культурнага пласта адраджэнне царквы будзе немагчымым».

[Заканчэнне на 4-й стар.]

НА XX СУСТРЭЧЫ БЕЛАРУСАЎ ПАЎНОЧНАЙ АМЕРЫКІ

РАДЗІМА. ДАБРАБЫТ. НЕЗАЛЕЖНАСЦЬ

У папярэднім нумары мы паведамылі пра XX сустрэчу беларусаў Паўночнай Амерыкі і пра віншаванне, якое накіраваў ёй Старшыня Вяроўнага Савета Рэспублікі Беларусь Станіслаў Шушкевіч. Сёння мы публікуем нататкі абходзе сустрэчы і яе выніках Уладзіміра НАВІЦКАГА, намесніка старшыні праўлення таварыства «Радзіма», які прымаў удзел у рабоце XX сустрэчы беларусаў Паўночнай Амерыкі па

запрашэнню Беларуска-амерыканскага задзіночання [БАЗА].

НА ЗДЫМКУ: XX сустрэча беларусаў Паўночнай Амерыкі. Выступае міністр замежных спраў Рэспублікі Беларусь Пётр КРАУЧАНКА.

Фота Анатоля АБРАМЧЫКА.
[Заканчэнне на 4-й стар.]

МІНСК. ПЛОШЧА НЕЗАЛЕЖНАСЦІ

ЗВАРОТ БЗВ

ДЗЕНЬ АБ'ЯДНАННЯ

Выканаўчы Савет Беларускага згуртавання вайскоўцаў прыняў зварот да ваеннаслужачых, воінаў запаса і грамадскіх Рэспублікі Беларусь у сувязі з гадавінай аб'яднання БССР з Заходняй Беларуссю ў 1939 годзе. У звароце падкрэслівалася, што аднаўленне гістарычнай справядлівасці ў выніку ўз'яднання беларускага народа адыграла становчую ролю ў справе развіцця культуры, захавання гістарычнай спадчыны і адраджэння нацыянальнай самасвядомасці насельніцтва, стварыла перадумовы для станаўлення дзяржаўнасці Беларусі. Беларускае згуртаванне вайскоўцаў віншуе ўсіх суайчыннікаў з гадавінай знамянальнай падзеі ў гісторыі беларускага народа і заклікае ўсе патрыятычныя сілы мацаваць эканамічны патэнцыял рэспублікі, кансалідаваць і прыкладзі максімум намаганняў для зацвярджэння поўнай дзяржаўнасці, суверэнітэту і незалежнасці Рэспублікі Беларусь.

АПАЗІЦЫЯ

БНФ І РЕФЕРЭНДУМ

«Беларусь першай сярод пастасавецкіх краін мае шанц перайсці да дэмакратыі мірным канстытуцыйным шляхам, захававшы грамадскі спакой», — гаворыцца ва ўхвале апошняга пасяджэння Сойму БНФ. Народны фронт пацвердзіў, што лічыць правядзенне реферэндуму прыярэтам сваёй палітычнай дзейнасці. Дзеля таго каб мець гарантаную перспектыву ў новым парламенце, БНФ схільны стварыць блок дэмакратычных сіл, у які ўвайшлі б лібералы, сацыял-дэмакраты, сялянская партыя, хрысціянскія дэмакраты і нацыянал-дэмакраты.

Народны фронт будзе імкнуцца забяспечыць магчымасць міжнароднага кантролю за сітуацыяй вакол реферэндуму ў Беларусі.

ПРЫЗНАЧЭННІ

ПАСОЛ ПА АСОБЫХ ДАРУЧЭННЯХ

Прэзідыум Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь прызначыў Агурцова Станіслава Сяргеевіча паслом па асобых даручэннях.

Тым жа ўказам Агурцоў С. прызначаны кіраўніком дэлегацыі Рэспублікі Беларусь на перагаворах па дэлімітацыі і дэмаркацыі межаў з Літоўскай Рэспублікай і Латвійскай Рэспублікай.

НОВАЕ ВYДАННЕ

«ВІЛЬНЯ І КРАЙ»

Выйшаў у свет першы нумар новага беларускага тыднёвіка «Вільня і край». Ён разлічаны на беларускага чытача ў Літве і цалкам прысвечаны жыццю беларускай супольнасці Віленскага краю. Новае выданне расказвае пра клопаты нашых суайчыннікаў: нацыянальную асвету, праблемы беларуска-літоўскай дзяржаўнай мяжы, багатыя традыцыі віленскай беларушчыны...

Ажыццяўляе выданне тыднёвіка рэдакцыя віленскай беларускай газеты «Наша ніва», а друкуецца ён у двух варыянтах — кірыліцай і латвінкай.

СТЫХІЯ

ПРАНОСЯЦА УРАГАНЫ

Пасля спякотнага лета і небывалай колькасці пажараў Беларусь апанавалі ўраганы. Яны праносяцца то ў адным, то ў другім канцы рэспублікі. У першай палове верасня ўраган небывалай сілы нарабіў бяду ў Валожынскім раёне — страты, прынесеныя ім, складаюць дзесяткі мільёнаў рублёў. На шчасце, людзі не пацярпелі.

Такой жа моцы стыхія абрынула і на смагонскія вёскі. Зруйнаваны Ардашы — цэнтр калгаса «Расія», моцна пацярпелі Біцянеты, Чатыркі, Арляняты. 72 індывідуальныя гаспадаркі панеслі вялікія страты, разбураны дамы і гаспадарчыя пабудовы. Многія людзі паранены. Страты, як падлічыла спецыяльная камісія, перавышаюць 25 мільёнаў рублёў.

У Мінску на плошчы Незалежнасці адбыўся мітынг, арганізатарам якога выступіў Кварцнацыйны камітэт грамадскіх і палітычных рухаў Рэспублікі Беларусь. Мэта яго — звярнуцца да Вярхоўнага Савета і Савета Міністраў рэспублікі з прапановай вырашыць пытанні сацыяльнай абароны працоўных, пенсійнага забеспячэння ваеннаслужачых запаса, ветэранаў вайны і працы.

НА ЗДЫМКУ: у час мітыngu.

ПАМЯЦЬ

«АСАЦЫЯЦЫЯ ПОШУКАВЫХ АБ'ЯДНАННЯУ»

На ўстаноўчай канферэнцыі ў Мінску была заснавана «Асацыяцыя пошукавых аб'яднанняў».

Удзельнікі канферэнцыі вырашылі, што асацыяцыя атрымае назву «Народны саюз па ўвечаванню памяці паўшых абаронцаў Айчыны і ахвяр вайны», таму што яна будзе займацца пошукам астанкаў воінаў, зброі і баявой тэхнікі, пачынаючы з часоў, калі Напалеон быў на Беларусі.

Дарэчы, за сем гадоў пошукаў удзельнікамі канферэнцыі знойдзена каля 33 тысяч астанкаў загінуўшых салдат, у асноўным, праўда, у часы Вялікай Айчыннай вайны.

Пакуль што пошукі плануецца праводзіць на тэрыторыі Беларусі, але ўжо ёсць дамоўленасці аб супрацоўніцтве і з арганізацыямі іншых краін.

ПАД ФЛАГАМ ААН

На адным з дамоў у цэнтры вуліцы Кірава ў Мінску размяшчаецца вядомы ўсюму свету блакітны флаг Арганізацыі Аб'яднаных Нацый. Тут адбылося ўрачыстае адкрыццё аддзялення ААН, ля ўваходу ў якое чырвоным рытуальную стужку разрэзаў адміністратар праграмы развіцця ААН Уільям Дрэйпер, які спецыяльна прыбыў з Нью-Йорка.

— Беларусь першай з краін Садружнасці мае ў сябе наша прадстаўніцтва, — сказаў высокі гасць. — І першай атрымае тэхнічную дапамогу ААН/ПРААН. У гэтай сувязі вашай рэспубліцы выдзелена 1,3 мільёнаў долараў. Мы ставім сваёй мэтай падтрымку намаганняў Беларусі, накіраваных на вырашэнне праблем эканамічнага развіцця, пераход да рыначнай сістэмы гаспадарання, паскарэнне сацыяльнага прагрэсу, павышэнне ўзроўню жыцця яе грамадзян і, самае галоўнае, дапамогу ў пераадоленні вынікаў чарнобыльскай катастрофы.

Уільям Дрэйпер падкрэсліў, што за апошнія два гады краіны СНД хутка ідуць наперад па шляху дэмакратыі і абароны правоў чалавека. Сведчанне таму — сённяшняе цырымонія. Ён заявіў, што паступова ў Мінск прыедуць іншыя арганізацыі ААН. Такія, як ЮНЕСКА і Фонд планавання сям'і. Пераселіца з Вені ў беларускую сталіцу і Камісія ААН па праблемах аварыі на ЧАЭС. Гэта пацвердзіў яе старшыня Геральд Хінтэрэггер.

«Надзеі на доўгачаканае аб'яднанне былі растаптаны сталінскім рэжымам. Хаця рэпрэсіі і масавая дэпартацыя закранулі ўсе нацыянальныя супольнасці Заходняй Беларусі (найперш палякаў), але для беларусаў яны аказаліся найбольш адчувальнымі, бо знішчалася самая свядомая і частка — інтэлігенцыя. Неверагодная рэч: знішчалі тых, хто ва ўмовах звалтоўнай паланізацыі перашкаджаў гэтаму».

1939 год — гэта не толькі аб'яднанне беларусаў, але і страта найбольш значнага гістарычнага і культурнага цэнтру — Вільні, аб якой наш паэт Уладзімір Жылка пісаў: «О, Вільня, крывіцкая Мэзка! О, места — усё цуд, харакство!» Імперскімі інтарэсамі кіравалася Масква, перадаючы 10 кастрычніка 1939 года Віленшчыну Літве, ігнаруючы этнаграфічны прыцып (паводле перапісу насельніцтва 1897 года, там пражывала 56 працэнтаў беларусаў, 17,6 працэнта літоўцаў, 12,7 працэнта яўрэяў, 8,2 працэнта палякаў, 4,9 працэнта рускіх). Цяпер сталінскі рэжым хацеў выглядаць месій у вачах літоўцаў».

Аляксандр ВАБІШЭВІЧ, выкладчык кафедры беларускага мовы і літаратуры Брэсцкага педінстытута.

З ПРЭС-КАНФЕРЭНЦЫІ

КАБ ПАЧАЛІ З СЯБЕ...

Адбылася прэс-канферэнцыя пастаяннай камісіі Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь па адукацыі, культуры і захаванню гістарычнай спадчыны, на якую былі запрошаны прадстаўнікі рэспубліканскіх газет, радыё і тэлебачання. Такая сустрэча супрацоўнікаў камісіі з журналістамі адбылася ўпершыню і была выклікана вельмі цяжкім становішчам, у якім зараз апынулася беларуская культура і адукацыя. Так, старшыня камісіі народны паэт Ніл Гілевіч паведаміў журналістам, што з трох законаў, прапанаваных камісіяй на разгляд чарговай сесіі Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь, быў пакінуты адзін, а ў дзень прэс-канферэнцыі (10 верасня) на кансультацыйным савеце паступіла прапанова ад штатных супрацоўнікаў Вярхоўнага Савета зняць з парадку дня сесіі і гэты адзін закон. Матывіроўка: сёння ёсць больш значныя пытанні ў сацыяльнай і эканамічнай сферах жыцця рэспублікі. Аднак, як заўважыў Ніл Гілевіч, пакуль да культуры і адукацыі ў нас будуць ставіцца, як да нечага другараднага, не будзе прагрэсу ні ў палітыцы, ні ў эканоміцы. Законы, якія прапаноўвае камісія, прымаюцца вельмі марудна, а тыя, што ўсё ж такі былі прыняты, не выконваюцца. Такі лёс напаткаў, напрыклад, закон аб адукацыі, на правядзенне якога ў жыццё проста няма сродкаў.

Вельмі многа ўвагі было нададзена закону аб мове.

— Чаму б усё ж не зрабіць дзяржаўнымі дзве мовы — беларускую і так шырока распаўсюджаную ў рэспубліцы рускую? — гэтае пытанне зноў было ўзнята журналістамі на прэс-канферэнцыі.

— Таму, — адказаў Ніл Гілевіч, — што наша мова аказалася ў становішчы, калі яе трэба ратаваць. Калі руская мова, не з'яўляючыся дзяржаўнай, амаль зьяла на нішто беларускую, то што ж будзе, калі мы яе абвясцім дзяржаўнай? Калі беларуская мова ў Беларусі зойме тое месца, якое ў Расіі займае руская, на Украіне — украінская, у Малдове — малдаўская, тады хай дзяржаўнымі ў нас будуць хоць тры ці чатыры мовы. А зараз, — працягваў старшыня камісіі, — прапановы правесці реферэндум аб роднай мове выглядаюць прыкладна так, як прапановы правесці грамадскае апытанне аб тым, быць тваёй маці роднай ці не.

Было ўзнята і такое пытанне: ці не занадта доўгі тэрмін для рэалізацыі закона аб мове 10 год?

— Вяртанне мовы — справа вельмі складаная. У іншых рэспубліках таксама спачатку ўзнімалася моўнае пытанне, а потым — пілася кроў. Таму тут немагчымы паспешлівыя рашэнні. Да таго ж, мова належыць да вечных катэгорый, а дзесяць год для вечнасці — тэрмін ніякі. Толькі, дай Божа, гэты тэрмін правільна рэалізаваць. Галоўнае ж буда, — падкрэсліў Ніл Гілевіч, — заключачецца ў тым, што прыклад невыканання гэтага закона падаюць тыя, хто павінен быў бы выконваць яго ў першую чаргу — Вярхоўны Савет, Савет Міністраў, урад. Каб на самым высокім узроўні выкананне прынятых Вярхоўным Саветам законаў пачалі з сябе, справа рухалася б хутчэй.

Было закранута пытанне і аб стварэнні нацыянальнай сістэмы адукацыі. Беларусь не збіраецца ствараць нешта такое, чаго яшчэ не было ў свеце. Трэба цягнуцца да лепшых заваёў педагогікі і школьнай справы іншых краін і пры гэтым узяць лепшае з нашых нацыянальных здабыткаў, каб той, хто атрымлівае адукацыю, адчуў сябе грамадзянінам з сапраўдным жаданнем служыць сваёй Радзіме, зыходзячы з нацыянальных інтарэсаў.

Прэс-канферэнцыя працягвалася значна больш за запланаваную гадзіну, і на заканчэнне яе Ніл Гілевіч выказаў надзею, што такія сустрэчы цяпер будуць рэгулярнымі, і журналісты — а значыць, і чытачы — змогуць часцей атрымліваць інфармацыю аб дзейнасці камісіі.

В. АНАТОЛЬЕВА.

II. НА ГЭТАЙ ВЕЧНАЙ ЗЯМЛІ

Буйныя кроплі расы блішчэлі пад промнямі сонца, якое толькі-толькі падымалася над гарызонтам. На луг не ступіць: адразу намочыш ногі.

І толькі коням хоць бы што, ходзяць па высокай траве, пракладваюць дарожкі па расе. Часам нейкая жывёліна падымае галаву і запытальна паглядае ў наш бок: ці не пакліча яе конюх.

Сямён Генец жартаўліва пагражае пальцам у бок свавольніка:

— Я так дам. Бач ты, прывучыў на сваю галаву да ласункаў, цяпер, нібы той сабака, будзе за табой хадзіць: не адчэпіцца, пакуль не пачастуеш.

Тады ўсе зразумелі, што неабходна адраджаць конегадоўлю. І першым энтузіястам гэтай так патрэбнай справы стаў цяперашні старшыня калгаса «Камунар» Светазар Грэйба.

Пачынаць прыйшлося літаральна з нуля. У Беларусі цяжка было знайсці добрых пародзістых коней. І Светазар Іосіфавіч адшуквае іх у Малдаві, Львове, Растове, Латвіі.

...Неяк гадоў сем назад сустракаўся з двума суседзьмі-землякамі. І стаў сведкам прыкладна такога дыялога.

— У калгасе Леніна (гаспадарка на Навагрудчыне. — Я. Т.) пра Светазара Іосіфавіча добрая слава ішла. Праца-

майстры: Ігар і Святлана Грэйбы, кандыдаты нарматыў выканаў Дзмітрый Каратай. Каманда калгаса стала нязменнай удзельніцай усіх буйных спаборніцтваў, што праводзяцца ў Рэспубліцы Беларусь. А гэтым летам прымала ў сябе коннікаў і з іншых краін былога Саюза. Побач з комплексам пабудавана гасцінца на сорак месцаў, ёсць добрае поле для трэніровак. За вопытам арганізацыі такіх комплексаў у «Камунар» прыязджаюць з многіх рэгіёнаў нашай рэспублікі.

Асабліва шмат клопатаў у старшыні Светазара Грэйбы. Яго ўбачыш на экранах тэлевізара ў ролі каментатара рэспубліканскіх спаборніцтваў ці ў ролі спецыяліста, які перадае свой вопыт іншым гаспадаркам. Менавіта ў час нашай камандзіроўкі ў «Камунар» Светазар Іосіфавіч быў у калгасе імя Чкалава на Кобрыншчыне, дзе заклаўся філіял конна-спартыўнага комплексу.

Усім добра вядома, у якую вялікую капейку абыходзіцца ўтрыманне такога комплексу: будаўніцтва канюшняў, закупка пародзістых коней, аплата работы трэнераў, нарыхтоўка кармоў, акупіроўка спартсменаў і многае іншае. Такое не пад сілу і больш багатым «гаспадарам», чым калгас.

Але «Камунар» не застаўся ў накладзе. Фермы конна-спартыўнага

за мяжой. І вось ужо першыя коні былі закуплены Італіяй, Польшчай, Германіяй.

— За іх мы атрымалі каля 27 тысяч долараў, — расказвае намеснік старшыні калгаса Дзмітрый Федаровіч. На гэтыя грошы пабудавалі асфальтавы завод, заасфальтавалі ўсе вуліцы ў вёсках «Камунара». Калі браць агульны прыбытак за час існавання комплексу, то ён складае 753 тысячы рублёў. А загаду не змяняецца. Вось ужо прыязджалі ці прыслалі свае заяўкі на набыццё ў нас коней з Англіі, Бельгіі, Чэхаславакіі...

Так, конегадоўля ў «Камунары» адраджалася. Табуны гэтых жывёл

А частуе конюх жывёлін то драбком цукру, то лустачкай хлеба, добра пасыпаючы соллю. Любіць Сямён Генец коней. Ды і тыя адказваюць яму ўзаемнасцю. Бачыў, калі аднаму з маіх землякоў спатрэбілася прывезці саломы з поля, конюх падазваў гняздога каня, і той хуценька даўся ў рукі.

На хвілінку акупаюся ва ўспаміны. Напачатку ў «Камунары» коней было многа. Потым іх замяніла тэхніка. І некаму здалася, што без гэтых памочнікаў можна абысціся. Асабліва шмат надзей ускладвалася на мінітэхніку. На жаль, усё аказалася больш складаным, чым думалася: і з палівам дэфіцыт, і запчастак не набыць ды яшчэ, і не ўсё зробіш на тых «міні».

Тым часам у калгасе зачыняліся канюшні, ці выкарыстоўвалі іх не па назначэнню — больш займалі пад склады.

Надыходзіла пасадка або ўборка бульбы. Тады хоць сам у плуг запрагаўся. Днямі і тыднямі прыходзілі людзі ў брыгаду, а чарга на каня не змянялася да самых замаразкаў. Лаянка мужчын, плач і праклёны жанчын... Трэба было мець каменнае сэрца, каб бачыць усё. І такая карціна кожны год.

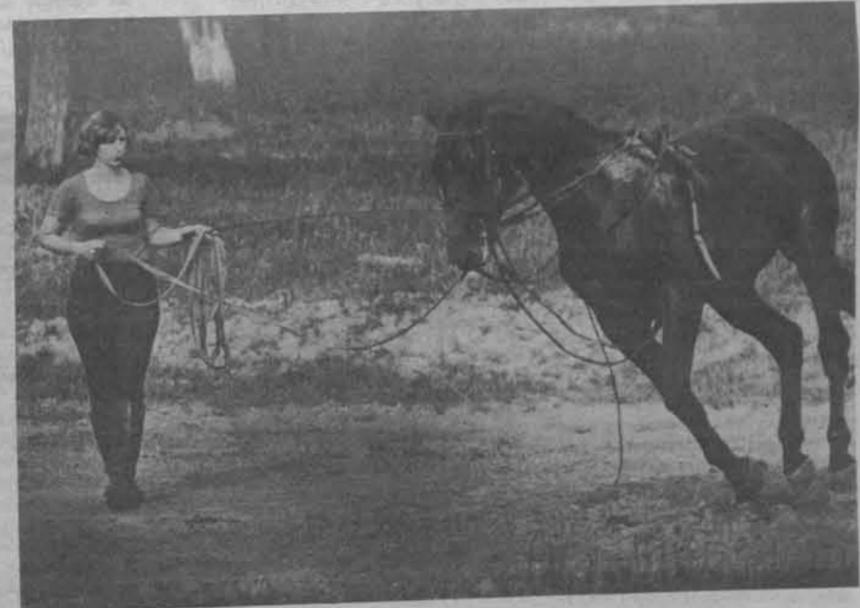
ваў намеснікам старшыні. Ашчадны, на вецер капейку не выкіне. А як прыйшоў да нас ізраўніком, то пустую справу задумаў: на коней гэтулькі грошай аддаў нашых, і ўсё для забавы, — казаў дзядзька Мікалай.

— Чаму не завесці: ягонья ж дзеткі на іх катаюцца цяпер. Старшыня — сам сабе галава, што захоча, тое і зробіць, — падтакваў яму стары селянін Іван.

...Што праўда, то праўда. Напачатку не разумелі калгаснікі задумы старшыні, ставіліся да яго планаў адмоўна. А тут яшчэ ў сёдлах «ягонья дзеткі».

Хутка ў вёсцы Поўбераг адкрыўся конна-спартыўны комплекс. Каля пяцідзясяці мясцовых хлопчыкаў вучыліся тут пад кіраўніцтвам вопытных трэнераў. Імёны іх добра вядомыя за межамі нашай Беларусі. Гэта чэмпіён Ленінграда Уладзімір Грышкевіч. Ён раней займаўся конным спортам у Ратамцы пад Мінскам. А Ірына Козіна — майстар спорту з Украіны.

Трэнеры ўсю душу ўкладвалі ў падрыхтоўку вясковых коннікаў, вазілі іх на спаборніцтвы. І хутка ў «Камунары» з'явіліся першыя разраднікі і

комплексу сталі цэнтрам развядзення коней для ўсяго калгаса. Для даведкі: па колькасці коней на адзін квадратны кіламетр калгас займае першае месца ў Беларусі. Цяпер тут 360 адзінак гэтых жывёлін. Селекцыйны калгасны спецыялістаў зацікавіліся

пасвяцца сеныя паўсюль: на берагах Валаўкі і Асы, ля Асташына, Поўберага, Нянькава, ля іншых вёсак. Па-большала іх і ў іншых гаспадарках Навагрудчыны. Праўда, адраджэнне конегадоўлі выклікала і пэўныя праблемы. Скажам, у свой час, калі стаўка рабілася не на каня, а толькі на тэхніку, многа папы ў раёне адышло пад ворыва — зменшылася лугоў. Ці яшчэ. Зноў з'явіліся коні, а на калгасным двары цяжка знайсці плуг, воз. Купіць жа гэты воз каштуе 16 тысяч рублёў! Няма хамутаў, луг...

Але праўду кажуць людзі: была б каша, а лыжка знойдзецца. Адродзяцца ў калгасе і народныя промыслы, знойдуцца спецыялісты, якія зробіць і воз, і дугу, выкуюць плуг і іншы сельскагаспадарчы інвентар. Зроблена вялікая справа, меншая ж — прыкладзецца.

Яўген ТУРАНКЕВІЧ.

НА ЗДЫМКАХ: калгасныя спартсмены на трэніроўцы; майстар спорту Ірына КОЗИНА; пасуцца коні на беразе Асы; Уладзімір ГРЫШКЕВІЧ з Графікам. За гэтага каня англійскія, галандскія, бельгійскія бізнесмены прапаноўваюць 40 тысяч долараў.

Фота Віктара СТАВЕРА.

(Заканчэнне.

Пачатак на 1-й стар.)

Пацікавіліся журналісты і тым, якая роля на свяце адводзіцца прадстаўнікам іншых канфесій.

— Мы запрашаем іх на нашу святую ў спадзяванні, што яны будуць рэдавацца яму разам з намі, як раду юцца добрыя суседзі.

Дарэчы, на юбілей будучы запрошаны прадстаўнікі ўсіх існуючых на Беларусі рэлігійных канфесій, і падзея гэтая, здаецца, значна вышэйшая за ўсе рознагалосці паміж імі, і як у старажытнасці на час Алімпійскіх гульняў спыняліся войны і дараваліся абразы, так і зараз вернікам самых розных веравызнанняў даецца магчымасць знайсці паміж сабой агульную мову. Вельмі хочацца, каб менавіта так і адбылося, таму што адным з найбольш значных пытанняў прэс-канферэнцыі была размова аб матэрыяле, надрукаваным

зямным шары з цэнтрам у Ватыкане? І нікога не хвалюе тое, што ў Мінску ўспамінаецца Папа Рымскі. А калі памінаецца патрыярх Маскоўскі, то гэта ўспрымаецца як сведчанне таго, што вернікі Беларусі падпарадкоўваюцца іншай дзяржаве? Я лічу, што ўсе гэтыя праблемы штучныя, а наш Беларускі экзархат Маскоўскага патрыярхата з'яўляецца самастойнай адзінкай і мае роўнае права звацца і Беларускай праваслаўнай царквой.

Можна, па-іншаму зараз і немагчыма, але амаль усе пытанні ў той ці іншай ступені краналі праблемы палітыкі. Была гаворка і пра тое, што ў апошні час усё часцей і часцей да мітрапаліта звяртаюцца прадстаўнікі розных партый і палітычных накірункаў са сваімі прапановамі.

— І я ўсім ім гавару — пакіньце нас, калі ласка. Мы атрымалі свабоду жыць

НА XX СУСТРЭЧЫ БЕЛАРУСАЎ ПАЎНОЧНАЙ АМЕРЫКІ

РАДЗІМА. ДАБРАБЫТ. НЕЗАЛЕЖНАСЦЬ

(Заканчэнне.

Пачатак на 1-й стар.)

XX сустрэча беларусаў Паўночнай Амерыкі адбылася 5—7 верасня гэтага года ў Нью-Брансвіку (ЗША, штат Нью-Джэрсі). А першая такая сустрэча, як расказалі аўтару гэтых радкоў суайчыннікі, была праведзена ў далёкім 1952 годзе каля вадаспада Ніагара па ініцыятыве беларускай моладзі, якая ў часы ваеннага ліхалецця апынулася на чужыне. На юбілейную сустрэчу прыехалі прадстаўнікі беларускіх асяродкаў у ЗША, Канадзе, Бельгіі, Германіі, Польшчы, а таксама госці з Бяцкаўшчыны. Сярод іх былі прадстаўнікі афіцыйных улад і грамадскіх арганізацый.

Раніцай у суботу, 5 верасня, удзельнікі і госці сустрэчы прыехалі на беларускія могілкі ў Іст-Брансвіку, дзе мітрапаліт Беларускай Аўтакефальнай праваслаўнай царквы Мікалай правёў памінальную службу па беларусах, пахаваных на гэтых могілках.

Урачыстае адкрыццё сустрэчы адбылося ў прасторнай зале Хаят-гатэля ў Нью-Брансвіку. Яе адкрыў намеснік старшыні Беларуска-амерыканскага задзіночання (БАЗА) Юры Азарка. Ён зачытаў прывітанні ўдзельнікам сустрэчы ад прэзідэнта ЗША Джорджа Буша, губернатара штата Нью-Джэрсі Джыма Флорыя і сенатара ад гэтага ж штата Франка Лэўтэнберга.

Затым з прывітаннем ад старшыні Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь Станіслава Шушкевіча выступіў пастаянны прадстаўнік рэспублікі ў ААН Генадзь Бураўкін, а міністр замежных спраў рэспублікі Пётр Краўчанка перадаў прывітанне ўдзельнікам сустрэчы ад старшыні беларускага ўрада Вячаслава Кебіча. Дэпутат Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь Валяцін Голубеў выступіў з прывітаннем ад апазіцыі ў беларускім парламенце і сойма БНФ.

Удзельнікам сустрэчы таксама віталі намеснік старшыні праўлення таварыства «Радзіма» Уладзімір Навіцкі і старшыня клуба «Спадчына» Анатоль Бель. Ён жа зачытаў прывітанне пісьменніка Васіля Быкава, якое надрукавана ў апошнім, шостым, нумары часопіса «Полацак». Прывітанні ад рады Беларускага дэмакратычнага аб'яднання ў Польшчы перадаў Валяцін Сельвясюк, ад аддзела БАЗА ў штаце Нью-Джэрсі — Джон Азарка, ад суполкі беларусаў у Латавіі — Наталля Вярбоўская.

Пасля гэтага адбыўся сімпозіум па асноўнай тэме сустрэчы «Беларусь на шляху да незалежнасці». Першым з дэкладам на гэтую тэму выступіў міністр замежных спраў Рэспублікі Беларусь Пётр Краўчанка. Ён падрабязна расказаў аб асноўных напрамках унутранай і знешняй палітыкі беларускага ўрада. Не абмінуў ён і тых цяжкасцей, асабліва ў галіне эканомікі, якія існуюць у цяперашні час на шляху Беларусі да яе поўнай незалежнасці.

Апанентам міністра стаў Валяцін Голубеў, які ў сваім выступленні выказаў вострыя заўвагі ў адносінах палітыкі ўрада рэспублікі. На яго думку, гэтая палітыка не задавальняе насельніцтва Беларусі, аб чым

сведчаць вынікі збору подпісаў аб правядзенні рэферэндуму. Крытычна выказаў ён у адрас кіраўніцтва рэспублікі па пытаннях усталявання межаў з суседнімі дзяржавамі і арганізацыі беларускага войска.

Вячка Станкевіч прыехаў на сустрэчу з Мюнхена, дзе працуе ў Беларускай рэдакцыі радыё «Свабода». У сваім дакладзе ён прааналізаваў эканамічнае становішча Рэспублікі Беларусь і адзначыў, што беларуская эканоміка цікавіць замежных прадпрыемальнікаў. Але толькі пры стварэнні бяспечных умоў для іх дзейнасці яны будуць рабіць інвестыцыі ў эканоміку рэспублікі. А гэта, у сваю чаргу, залежыць ад таго, ці стане ў бліжэйшы час эканоміка Беларусі незалежнай ад іншых дзяржаў СНД.

Прадстаўнік Беларускай Аўтакефальнай праваслаўнай царквы Васіль Русак прысвяціў сваё выступленне аналізу рэлігійнага працэсу на Беларусі, адзначыў талерантнасць беларускага народа да розных веравызнанняў. Адначасова ён выказаў супраць знешняга ўмяшання ў рэлігійныя справы на Беларусі з боку царквы суседніх дзяржаў.

Янка Запруднік, супрацоўнік Беларускага інстытута навукі і мастацтва (БІНІМ) у Нью-Йорку, асноўную ўвагу ў сваім дакладзе засяродзіў на тым, «як выпрацаваць нацыянальную ідэю, як з нігілістаў зрабіць беларусаў». Першым крокам у гэтым кірунку, на яго думку, стала навуковая канферэнцыя ў Маладзечне ў жніўні гэтага года, на якой з удзелам навукоўцаў і шырокай грамадскай рэспублікі і замежжа абмеркаваны шляхі і выпрацаваны рэкамендацыі па развіццю нацыянальнай самасвядомасці ў працэсе фарміравання незалежнай беларускай дзяржавы. Ён падкрэсліў, што неабходна ўзмацняць нацыянальную свядомасць — унутраныя рэсурсы беларускага народа.

Пасля кароткага перапынку на сустрэчы адбыліся «круглыя сталы», на якіх працягваліся дыскусіі па пытаннях палітыкі, эканомікі, адукацыі, рэлігіі і вынікаў чарнобыльскай трагедыі на Беларусі. Іх ваялі Юры Арцюх, Васіль Мельяновіч (ЗША), Галіна Левашкевіч (Беларусь), Мікола Ганько, Івонка Сурвіла (Канада). Аўтар гэтых радкоў прымаў удзел у рабоце «круглага стала» па чарнобыльскай праблеме. Выступаўшы на ім адзначыў важнасць дапамогі беларускай эміграцыі ў пераадоленні вынікаў чарнобыльскай катастрофы на тэрыторыі рэспублікі. Былі абмеркаваны магчымыя шляхі актывізацыі гэтай гуманістычнай дзейнасці і яе практычныя напрамкі. Адным з іх з'яўляецца прапанова аб дапамозе ў стварэнні ў рэспубліцы дыягнастычна-лячэбнага цэнтру і забеспячэнні іх сучасным медыцынскім абсталяваннем. Гэта прапанова, выказаная мною, была ўключана ў рэзалюцыю сустрэчы.

У той жа дзень адбылася сустрэча былых гімназістаў і настаўнікаў беларускай гімназіі імя Янкі Купалы, якая працягвалася ў Нямеччыне ў пасляваенныя гады. Былыя вучні і іх настаўнікі падзяліліся цікавымі ўспамінамі з жыцця гімназіі. Была наладжана выстава прац гімназіі, дыпламаў, падручнікаў і фа-

таграфіяў. Ян Максімук з Беластоцчыны, які рыхтуе кнігу пра гэтую гімназію, праінфармаваў прысутных аб сабраных матэрыялах.

Як бачна, удзельнікі сустрэчы працавалі напружана. І вельмі дарэчы быў запланаваны для іх у вяртанні час баль, які адбыўся ў зале грамадска-культурнага цэнтру ў Саўт-Рыверы. Тут усе ўдзельнікі і госці мелі магчымасць адпачыць, весці сяброўскія гутаркі са знаёмымі і танцаваць пад музыку аркестра Алеса Марціновіча.

У нядзелю, 6 верасня, удзельнікі сустрэчы прысутнічалі на архірэйскай службе ў царкве Святой Жыровіцкай Маці Божай у Гайлянд-парку, якую служыў мітрапаліт Мікалай.

Затым у гонар удзельнікаў і гэсцей сустрэчы быў наладжаны ўрачысты банкет. У час яго ўдзельнікам сустрэчы віталі прэзідэнт БНР Язэп Сажык, старшыня БАЗА Антон Шукевойц, старшыня згуртавання «Бяцкаўшчына» Яўген Лецка, прадстаўнік БНФ Валяцін Трыгубовіч, намеснік старшыні БМ Яўген Цумараў, старшыня фонду дзіцячых культурных ініцыятыў «Дзянінца» Галіна Левашкевіч. З правамі выступілі таксама П. Краўчанка, Г. Бураўкін, В. Голубеў, Р. Завістоўіч, В. Кіпель.

Рэзалюцыю ўдзельнікаў XX сустрэчы беларусаў Паўночнай Амерыкі зачытаў Янка Запруднік. У ёй выказаны думкі і спадзяванні беларусаў замежжа аб адраджэнні Беларускай дэмакратычнай дзяржавы і правядзенні ёю незалежнай палітыкі. Важнае месца ў ёй адведзена працэсу адраджэння Беларускай культуры, а таксама праблеме пераадолення вынікаў чарнобыльскай катастрофы. Удзельнікі сустрэчы выказалі за развіццё шырэйшых усебаковых сувязяў Беларусі з дыяспарай. Падтрымана ініцыятыва аб правядзенні ў 1993 годзе ў Мінску першага сусветнага кангрэса беларусаў.

У заключэнне сустрэчы адбыўся канцэрт, у якім прынялі ўдзел артысты з Бяцкаўшчыны Мікалай Скорыкаў, Іна Афанасьева, Таццяна Мархель, Сяргук Сокалаў-Воюш, кампазітар Зміцер Яўтуховіч, паэт Леанід Пранчак, а таксама маладзёжны ансамбль «Васількі» з Кліўленда.

Нельга не адзначыць вялікую падрыхтоўчую працу арганізатараў сустрэчы, якім удалося ўсе мерапрыемствы правесці зладжана ў час запланаваных тэрмінаў. У час сустрэчы панавала сяброўская атмасфера, вёўся канструктыўны абмен думкамі аб тым, каб наша Бяцкаўшчына жыла, квітнела, а яе народ здабываў сабе лепшы дабрабыт.

З гэтымі надзеямі і раз'ехаліся ўдзельнікі сустрэчы, каб зноў спаткацца ўжо на Бяцкаўшчыне ў наступным годзе. Увесь ход юбілейнай сустрэчы здымаўся на відэастужку вопытным апэратарам Беларускага тэлебачання Валяцінам Леановічам пад кіраўніцтвам рэжысёраў Вацлава Вярбоўскага і Ірыны Дварнічэнка. Будзем спадзявацца, што ў хуткім часе яе змогуць убачыць жыхары Беларусі і суайчыннікі замежжа.

Уладзімір НАВІЦКІ,
намеснік старшыні
таварыства «Радзіма»,
удзельнік сустрэчы.

НЕ ДАПУСЦІЦЬ ДУХОЎНАГА РАСПАДУ

нядаўна ў рэспубліканскай газеце «Літаратура і мастацтва», дзе ўладыка Філарэт быў названы прадстаўніком іншай краіны. З нагоды гэтага артыкула свяшчэннікі Беларускага Экзархата прынялі зварот да кожнага сумленнага жыхара Беларусі. У ім гаворыцца: «На адвечную Божую святую — Праваслаўную царкву на Беларусі — і яе вернікаў падмаваецца антыхрыстава наваля. І гэта, на жаль, вельмі часта робіцца розумам і сумленнем тых, каму Бог Слова дараваў талент несці свайму народу слова творчае, стваральнае, слова чыстае і шчырае. Маючы дачыненне да Бога і Ягонай царквы толькі як змагары супраць, ня ведуючы тысячгадовай духоўнай спадчыны беларускага народа, ня бачачы ягоных сённяшніх душэўных пакут і спакусаў, яны мэтанакіравана аядуць барацьбу супраць Хрыстовага архіпастыраў і святароў, якія, нягледзячы на абразы і супрацьстаянне гэтых сіл, адбудовуюць святыя храмы і навуваюць наш народ святасці жыцця. Няўжо для тых, хто толькі лічыць сябе навуковай і культурнай інтэлігенцыяй, гэтыя нябожыя дзеянні і ёсць беларускае Адраджэнне?» Пасля таго, як такім чынам газета «Літаратура і мастацтва» была публічна аддадзена анафеме, мітрапаліта папрасілі растлумачыць пытанне аб падпарадкаванні Беларускай царквы Маскоўскаму патрыярхату.

— Так, адказаў мітрапаліт Філарэт, — на тэрыторыі рэспублікі сінодам зацверджаны Беларускі экзархат Маскоўскага патрыярхата, які распаўсюджваецца на ўсю тэрыторыю былога Сяюза, і зараз яго межы не змяняюцца, нягледзячы на перамены ў палітычным жыцці і стварэнне незалежных дзяржаў і рэспублік. Святая апостальская царква адзіная, і нельга па аналогіі з падзяленнем і распадам тэрытарыяльным імкнуцца да распаду духоўнага — гэта катастрофа! Чаму ні ў кога не ўзнікае пытанняў да рымска-каталіцкай царквы, якая з'яўляецца адзінай царквой на ўсім

і маліцца, не ўмешвайцеся ў наша жыццё і не ўцягвайце нас у свае палітычныя гульні. Людзі, якія не маюць ніякага ўяўлення ні пра царкву, ні пра рэлігію, нават правільна перахрысціцца не могуць, з алломбам патрабуюць, каб мы сталі на іх бок.

Калі стала здавацца, што журналісцкія пытанні ў рэшце рэшт канчаюцца і прэс-канферэнцыя блізіцца да завяршэння, чарговы ваяўнічы бязбожнік задаў пытанне, якое надало ёй новы імпульс.

— Грамадская думка ў апошні час вельмі ўзрушана пытаннем пра тое, што даволі значная частка праваслаўных іерархаў супрацоўнічала з КДБ. Называюць у іх ліку і вас, спадар прапаведнік. У гэтых навадамленнях вы фігуруеце пад прозвішчам Астроўскі...

— Я скажу, — адказаў мітрапаліт, — што гэта яскравы прыклад таго, як стараюцца ўцягнуць царкву ў кантэкст палітычных гульняў. Таму заяўляю, што я ніякіх адносін да названай арганізацыі не маю, а тое, што яна называе ў якасці супрацоўнікаў мяне і Уладыку Піцірыма, — гэта яе справа.

На пытанне, ці будзе аддадзены праваслаўнай царкве храм Полацкай Сафіі, намеснік міністра культуры адказаў, што згодна з законам аб ахове помнікаў гісторыі гэта немагчыма. Адносіны ж царквы да гэтай праблемы мітрапаліт Філарэт, хітра ўсміхнуўшыся, выказаў адным словам — «пакуль»...

У сувязі з пачутым хочацца дадаць вось што: падаецца, што ў апошні час нехта прыкладае шмат намаганняў, каб пытанні веры, рэлігіі, а значыць, і сумленне перавесці ў палітычную плоскасць. Ці не нагадвае ўсё гэта нядаўняе мінулае, калі самім вернікам адмаўлялі ў праве вызначыць свой лёс, а рашэнні за іх прымалі тыя, хто не верыў ні ў Бога, ні, прабачце, у чорта. І давайце ўспомнім словы свяшчэннага пісання пра тое, што трэба аддаць Богу — Богава, а кесару — кесарава.

Вераніка ЧАРКАСАВА.

АДЧУЦЬ «ДЫМ АЙЧЫНЫ» Ў ПІСЬМАХ СЯБРОЎ

Дарагая мая Ніначка!

Сардэчнае табе дзякуй за шчыры, добры ліст, за гагоўнасць выканаць маю просьбу, за цэпльна тваіх адносін да мяне, за ўсё добрае. Не адразу адказала табе, хварэла, яшчэ і цяпер адмагаю. Сэрца. Вымушана была адмовіцца ад вечара ў Мінску і Маскве, хоць учора вельмі сардэчна запрашаў Мазалькоў, каб прыйшла ў канферэнц-залу СП, дзе збіруцца людзі, якія шмат зрабілі для папулярызавання беларускай літаратуры, дзе будуць чытаць мае вершы артысты і перакладчыкі, а потым у рэстаране Дома СП абяцалі сервіраваць стол (у складчыну!), як падкрэсліў Мазалькоў, дзе мне будзе ўручаны дагавор на кніжку, якая ідзе ў «Советском писателе». Усё гэта прыёмна і добра, толькі ні сэрца маё, ні нервы не выносяць напружання. Не будзе побач маёй Уладкі, якая галоўны націск перанесла б на сябе — і я (...) вытрымала б. А так — не вытрымаю. Так і сказала. Напісаў мне надта сардэчнае пісьмо Мікола Гаўрылавіч Ткачоў, запрашаў у Мінск, дзе таксама планавалі вечар. Ніначка, не з маімі нервамі гэта. Учора запісвала на магнітафон вершы для дзіцячага сцэнарыя ў Мінск і так расхвалявалася, што не спала ўсю ноч. Хоць з'ехала аж тры сонныя парашкі... Была б Уладка, я прыехала б абавязкова, а так быць выстаўленай на агляд усёй залы, дзе хтосьці будзе шпосці пра мяне гаварыць — не магу. Не вытрымаю. Вось ты зразумей мяне і не судзі строга. Хочацца чамусьці залезці ў куток зацішны, і каб ніхто не крапаў маю асобу.

Вядома, я ўдзячная таварышам, якія мяне ўспомнілі, якія хочуць адначыць... А што адзначаць? Што не памерла, як памерлі многія, што з пляяды нашаніўскіх пісьменнікаў адна засталася, як сасна на прагалінцы, хістацца над магілью зрубленых дрэў, ад якіх асталіся толькі тні помнікаў, а ў таго-сяго яшчэ і помнікаў няма. (...) Цалую цябе, родная.

Твая Канстанцыя.

Масква, 3/ХІІ—68 г.

Дарагая, родная мая Марычэчка!

Дзякуй табе вялікае за кнігу. Яна мне дала сапраўдную асалоду. Купала і Уладка жыўя ў маёй душы, пакуль жывая я. Ужо вельмі цесна перапляліся нашы лёсы, асабліва мой і Уладкі. Амаль з дзяцінства і да самай смерці маёй сумбурай, шалёнай, разумнай, добрай, сардэчнай і па-вар'яцку злоснай Уладкі. Любіла я яе вельмі моцна. Момантамі таксама моцна ненавідзела, але толькі момантамі, калі яна выбрала сабе ахвяру і неміласэрна траціравала яе, звычайна самую бездапаможную і якая не магла ёй адказаць гэтаксама істотна. Бывала гэтай ахвярай і я. Але ніхто не гаварыў ёй потым такіх жорсткіх і шчырых слоў асуджэння яе п'яных успышак. Рабіла я гэта на наступны дзень, калі яна прыходзіла да мяне вінавата і шукала прабачэння. Тады яна была мяккай, як воск, і пакорліва выслушвала мае выказванні на яе істэрычныя выпадкі. Цяпер у душы і памяці толькі адно добрае, а ў сэрцы глыбокая любоў да яе і Янікі і нягасны сум і журба, што іх ужо няма на свеце. Уладка зноў мне бачыцца светлай, цудоўнай, добрай, чулай і глыбока любячай мяне сяброўкай усёго майго жыцця. Купала мякі, добры, чулы, як і Уладка, толькі маўклівы, але які адной заўвагай мог перадаць сяброўскую спагаду, сардэчную цэпльна, пранікнёнае спачуванне ў маім горы, калі, прыходзячы да мяне на работу, пры ўсіх палавах мае рукі, абдымаючы, палаваў галаву, вочы і кранальна гаварыў: «Трымайся, Костка дарагая, ты маеш сілу духу, трымайся, родная». Я не магла стрываць слёз. Гэта было гады, калі сябры шарахаліся ад мяне, як ад зачумленай, толькі Купала і Уладка былі са мной яшчэ больш сардэчнымі, яшчэ больш ласкавымі, чым раней. Яны прыходзілі да мяне і на работу, і дамоў, калі прыяз-

джалі ў Маскву, а калі жылі ў Маскве, амаль штодзённа Уладка званіла мне на работу і заўсёды гаварыла: «То можа зойдзеш сягоння, я зварыла смачны абед. Прыходзь, Костка родная». І я прыходзіла, не кожны дзень, у мяне яшчэ быў дом і Жэня, які таксама вёў гаспадарку, варыў абеды і чакаў мяне.

Вось усё гэта з новай сілай хваляй нахлынула на мяне, і сардэчнае табе дзякуй за гэтае душэўнае свята.

Сёння атрымала два запрашальныя білеты ў Дом Саюзаў на юбілей Пётруся Броўкі. Адзін білет «у прэзідыум». Не пайду, таму што адчуваю сябе слабай, такая хваля эмоцый яшчэ больш узніме крывяны ціск, а ён у мяне і так высокі. Бора заўтра адвезе ў СП маё віншаванне Броўку і праба-чэнні, што прысутнічаць не магу ў выніку нездароўя. Быў у мяне Алесь Пальчэўскі, вельмі сардэчная, вельмі цёпла была сустрэча. Вельмі цёпла гаварылі аб табе. Ён сказаў: «Калі мы прыехалі адтуль, Марыя Канстанці-наўна прыняла нас сардэчна, цёпла. Я гэтага ніколі не забуду. Ніхто да нас не падышоў так па-сяброўску, як яна, ніхто нам не дапамагаў так аддана і дружалюбна».

Учора ён мне прыслаў свой двух-томнік з сардэчным прысвячэннем. Пішуць мне Содаль, настаўнік Палікарпаў з Баранавіч, просячы даць матэрыялы для артыкулаў пра мяне. Забараняю капіцаць ў маім быцце, пакуль я жывая. Калі памру, няхай пішуць усё, што хочучь.

Родная мая! Не выдумляй, што не атрымліваеш пісьмаў, што пакрыўдзілася. Проста старасць бярэ за горла і душыць усе дзеянні. Вельмі горка і цяжка пераносіць смерць Лынькова. Неяк вельмі гэта ўдарыла па сэрцу.

Костка.

Масква, 19/ІХ—75 г.

Дарагая, харошая мая Соф'я Захараўна!

Ваша шчырае, цёплае пісьмо атрымала. Узрадавалася яму вельмі. Рада, што ўспаміны пра М. Ц. (Міхася Ціханавіча) і пра Вас Вамі добра прыняты. Писала шчыра, так, як было і як я бачыла і адчувала. Няхай Вас не бянтэжыць, што напісана і пра Вас. Я сапраўды бачыла М. Ц. пчаслівым і маладым толькі пры Вас, толькі з Вамі. Гэта праўда. Бачыла і Вашы вельмі сардэчныя, цёплыя і ласкавыя адносіны да яго. Помню, калі ў Кара-лішчавічах ён захварэў, я сустрэла Вас па дарозе ў сталовую ўсю ў ся-зах. Вы чакалі машыну, каб прывезлі ўрача і, плачучы, паўтаралі: «Гэта такі чалавек, такі чалавек!» Вы ведалі цану гэтаму чалавеку, Вы глыбока паважалі яго і горача любілі. (...)

Дарагая, зайздроснікаў многа, паклёпнікаў таксама многа, але нішто дрэннае не прыстане ні да М. Ц., ні да Вас. Я ўмею бачыць людзей не толькі звонку, я навучылася разу-мець душы чалавечыя. Гэта дае мне права гаварыць з прамай і шчырасцю тое, што я бачу і разумею. Помню, мы ехалі цэлай калонай машын з Вязынкі. М. Ц. выйшаў на дарогу не з таго боку, а міма праімчалася сустрачальная машына. Я бачыла Вас белай, як палатно, ад страху, — «як ён выйшаў на дарогу, плачучы гаварылі вы, яго ж магл збіць». Гэта было жах-ліва. А ён усміхаўся спакойна і гла-дзіў Вас па руцэ: «Не збілі ж — што ж ты плачаш, — ласкава гаварыў ён».

Я вельмі глыбока паважала Міхася Ціханавіча. Гэта быў вельмі чысты, вельмі сумленны, вельмі разумны, глыбокі розумам і душой чалавек. Вельмі шкада, што не магу прыехаць у Мінск. Вельмі шкада, што пакуль не магу запрасіць Вас да сябе. Па-першае, у нас яшчэ ідзе капітальны рамонт (5 год запар!). Па-другое, у мяне сардэчная недастатковасць, і я больш ляжу, чым хаджу. Але пісаць Вам буду вельмі ахвотна і многа. Прашу Вас пісаць і мне, так, як нека-лі пісала мне Уладка. (...)

Вашы пісьмы жыўя, ласкавыя і добрыя, як быццам ад Уладкі. Заўсё-ды з радасцю буду вам адказваць. Уладка зрабіла добрую экспазіцыю ў музеі Купалы. Яна пачынала з пусто-га месца. Усё ж згарэла, увесь архіў. Ёй многае ўдалося ўзнавіць. Гэта выключная ўпартасць з якой яна здабывала матэрыялы, заслугоўвае пе-раймання. Не бойцеся звяртацца да людзей, гэта трэба для народа, для Радзімы. І ўсе гэта выдатна разуме-юць. Мілая Соф'я Захараўна, вось вам ключ да жыцця цікавага, твор-чага, поўнага глыбокага сэнсу. Па-цікаўцеся ў музеях Купалы і Кола-са, што імі сабрана, дзе і як. Скары-тайце вопыт іх. У Купалы ўсё зроб-лена значна цяплей, больш душэўна, уваходзіць, як у дом Купалы, дзе ён жыў паўнакроўным жыццём. Гэта зрабіла Уладка, якая ўклала ўсю ду-шу ў гэты музей. У Коласа гэта не так. Там усё неяк па-казённаму. (...) Не хапала любячай, разумеючай жа-ночай рукі і душы. Я, праўда, даўно была ў музеі Коласа, можа там цяпер усё перамянілася. А ваша сямейнае жыццё таксама неабходна адлюстра-ваць у музеі. Гэта раскрывае душу пісьменніка, яго сутнасць як чалавека і мае глыбокі сэнс. Таму не трэба ба-яцца, што я паставіла вас побач з М. Ц. Гэта так і было, і сваёй работай па ўвекавечванні памяці М. Ц. Вы яшчэ ярчай станецце з ім побач, як яго сяброўка, як яго жонка, якая яго глыбока разумела і дапамагала яму жыць і працаваць. (...) Цалую вас моцна.

Ваша Кан. Буйло.

Масква, 21/ІІІ—76 г.

Дарагая мая Дзіяна Цімафеўна!

Ваша добрае пісьмо атрымала і ін-тэнсіўна працую над адборкай матэ-рыялу. Гэта абдыжарана тым, што я працываю недрукаванымі вершы, што займае значна больш часу. Потым я адбраю ўсё перадрукаванае чыста, што можна не перадрукоўваць. Гэта паскорыць работу ў Вас. Далей, ёсць вершы і паэмы, напісаныя даўно. Яны наўрад ці прыгодныя для кнігі. Але я, робячы Вас (на Вашаму дазволу) маёй даверанай асобай, хачу здаць усё гэта Вам, каб пасля абмяшчэння з гэтым матэрыялам рэдактарам выкарыстаць, што можна і трэба, а ўсё матэрыял, адпраўлены мною Вам — не вяртаць мне назад, а здаць у дзяржархіў, як я ім гэта абяцала. У мяне дастаткова ко-пій, больш чым патрэбна. А ці ўсё тут, не ведаю, ды гэта і не важна, мне гэта нядоўга будзе патрэбна. Архіў вельмі настойваў, каб я ім здала ўсё, да апошняй паперкі чарнавіка. Далей. Было б жахадана, каб Вы прымалі не-паспадны ўдзел у гэтым выданні за-мест мяне. Мне не трэба нічога пры-возіць для прагляду. Калі рэдактарам будзе самавіты паэт, каму мая твор-часць зразумелая і дарагая, здаю яму поўнасцю права рэзаць і правіць тое, што ён палічыць патрэбным. Не мне ж гэта патрэбна, а народу, а што пада-баецца народу, яму можа быць больш бачна, таму што ён сучаснік, а я даў-но пастарэла са сваімі густамі. Словам, Вам, маладым, поўнасцю давараю маю «спадчыну», рабіце з ёй, што хо-чаце. Вельмі рада, «што ты, Радзіма, мая, пачуеш мяне, мусіць толькі, калі я ўжо вочы заплюшчу». Рада, што хоць перад смерцю даведзлася, што ўся мая работа перададзена ў рукі блізкіх мне людзей. А чытаць ядві-тыя надпісы на старонках вершаў (учо-ра наткнулася на такую папку верну-тых вершаў) мне ўжо не пад сілу. Не хачу ведаць, як будзе кніжка рэдактар наконце няўдалых вершаў, няхай ён проста адкладвае іх убок, а Вас пра-шу — аддаць усё ў архіў. Вядома, я напішу ў Саюз пісьмо, якое будзе да-вараць Вам усё правы мае на ўдзел у складанні кнігі ці самастойнае яе складанне. Гэтаж ці жапапрашу да-зволіць Вам напісаць уступнае слова. Матэрыял ў Вас дастаткова. Скары-стайце яшчэ прадмову «Святання», вядома, факты. Аўтабіяграфіі не трэба: нудна і суха. Прыязджаць цяпер сэнсу няма. Калі я Вам прышлю некалькі экз. некаторых вершаў, — то дэпачы сябе надзеяй, што Вы іх зможаце пе-радаць у перыёдыку. А калі не, няхай ідуць у архіў. Тым больш, што ёсць урэзаныя экзэмпляры і поўныя. (...) Не хачу больш бачыць той матэрыял, які перасылаю Вам, інакш як толькі ў гатовай кнізе, — калі ўдасца дажыць да яе выхаду ў свет.

Кан. Буйло.

Масква, 4/ІV—79 г.

Яўген ЗАЙЦАЎ

13 верасня на 84-м годзе жыцця памёр выдатны майстра сучаснага жывапісу, народны мастак Рэспублікі Беларусь, вэтэран Вялікай Айчыннай вайны Яўген Зайцаў.

У некрологу, падпісаным кіраўні-камі Рэспублікі Беларусь, дзяржаў-най культуры і мастацтва, калегамі, гас-рыцца:

Яўген Зайцаў нарадзіўся 3 студзеня 1908 года ў горадзе Невелі, профес-іянальную адукацыю атрымаў у Віцеб-скім мастацкім тэхнікуме і Ленінград-скім інстытуце жывапісу, скульптуры і архітэктуры. Тэмай яго творчасці была гісторыя, гістарычнаму жанру ён застаўся верным назаўсёды. Першыя палотны мастака: «Чапаеў», «Пахаван-не героя», «Абарона Брэсцкай крэ-пасці», «Выйсце з блокады», «Мая рэспубліка, ў агні Айчыннай», шэраг партрэтаў і краявідаў — сведчаць аб высокім прафесіянальным майстэр-стве, вылучаючы жывапісца як майстра не толькі кампазіцыйнай пабудовы станковай тэматычнай карціны, але і арыгінальнага каларыту. лепшыя яго творы занялі пачэснае месца ў музей-ным фондзе Беларусі, грунтоўна ад-люстравваюць час, на працягу якога фарміраваліся мастак і яго творчасць.

Я. Зайцаў быў выбраны членам-ка-рэспандэнтам Акадэміі мастацтваў ССРСР, узнагароджаны ордэнамі Пра-цоўнага Чырвонага Сцяга, Дружбы народаў, «Знак Пашаны», медалямі. Нягледзячы на свой цяжкі фізічны стан у апошнія гады, Я. Зайцаў не толькі працягваў працаваць над ства-рэннем сваіх новых палотнаў, але прымаў актыўны ўдзел у распрацоў-цы канцэпцыі развіцця выяўленчага мастацтва Рэспублікі Беларусь у суч-часныя умовы.

НАВАГРУДЧЫНА ДАРАГАЯ СЭРЦУ ПАЭТА

Адноўлены Дом-музей Адама Міц-кевіча ў Навагрудку, і яго адкрыццё ператварылася ў свята паэзіі, свята пакланення таленту вялікае земляка, які апеў у сваіх неўміручых творах прыгажосць тутэйшых мясцін, іх слаў-нае гераічнае мінулае, выказаў любоў да мовы, звычайу, побыту народа, ся-род якога прайшло яго маленства і юнацтва. Тут было яго першае неза-быўнае каханне да Марылі Вершач-кі, палкая юначая дружба з Янам Ча-чотам. Бадай, кожны куточак нава-грудскай зямлі нясе ў сабе ўспамін аб той ці іншай падзеі з жыцця пес-няра, апеты ім у яго творах.

Нёмам, прытулак мой хатні!
Прастырай вадою
Ты абмываў мне калісь далоні.
Плыві па табе я, пакінуўшы

родныя гоні,
У землях далёкіх шукаць свайму
сэрцу спакою.

Сённяшні музей — дакладная копія дома, у якім у 1807 годзе пасяліліся Міцкевічы. Менавіта такі выгляд меў будынак, калі былі канфіскаваны ў 1834 годзе расійскімі ўладамі за ўдзел старэйшага брата паэта Фран-цішка Міцкевіча ў Варшаўскім узбро-еным паўстанні. Дом перайшоў у чу-жыя рукі, у 1881 годзе згарэў і толь-кі праз шэсць гадоў быў адбудова-ны, але ўжо выглядаў інакш. У 1938 годзе ў Навагрудку адкрылі музей Адама Міцкевіча, які таксама згарэў у першыя дні вайны.

Цяперашняе будаўніцтва сядзібы, якое працягвалася крыху больш за год, ажыццявіла польская фірма «Бу-дымэкс», два гады супрацоўнікі До-ма-музея працавалі над стварэннем новай экспазіцыі. Дапамогу музею аказалі польскія калегі, перадаўшы ў карыстанне 200 экспанатаў. Новая экс-пазіцыя адлюстраввае дзіцячыя і юначыя гады Адама Міцкевіча, яго вучобу ў Віленскім універсітэце, выг-нанне, знаходжанне ў Расіі, яго ад-езд за мяжу ў 1829 годзе. Далей яна размешчана ў падземным пераходзе, які злучае галоўны дом і флігель. Там у асноўным пралістраваны творы Міцкевіча. Ваколці Навагрудка, зам-мак, возера Свізязь, камень філарэ-таў... — усё гэта бачыў паэт, усё гэта дорага было яго сэрцу.

ГРОЗНАЕ І ВЕЛЬМІ ДОБРАЕ ІМЯ

Максіму Танку я багата чым абавязаны. Ён спрэзентаваў мне (тут, здаецца, больш да месца не падараваў, а гэтае даўняе і ўрачыстае слова спрэзентаваў) возера Нарач.

Адаў проста ў рукі тое, што было найбольш дарагое сабе. Як мог, я стараўся аддзякаваць: з'явіўся цыкл вершаў і адна з першых маіх кніг на рускай мове пад назвай «Прыглашэнне на возера Нарач». А ўражаны я быў моцна! Пасля бязлесай і бязводнай мае вёскі на Случчыне, пасля тоненькіх рэчак Млынкі, Случ, больш падобных на бліскучыя драціны ў балацінах і на грудках, раптам перад вачыма — неаглядны прастор сінечы. Больш за 20 кіламетраў ад Мядзела да вёскі Кула — брукаваны шлях на самым беразе сапраўды вялікай вады.

Дый ці вада гэта! Напэўна, вялікі кавалак неба адламаўся і лёг між лясцоў і пагоркаў, пачаўшы сабою вадзяную прастору неверагоднай чысціні.

Праўда, я бачыў славаце Чорнае мора, не мог адравацца ад бліскучых кубкаў-азёр на Лепельшчыне, але на такое не спадзяваўся.

Атрыманы быў прэзент ад Танка недзе ў жніўні ці верасні 1944 года. Вярнуўшыся ў Мінск, Танк увесь час рваўся дадому, у сваю Пількаўшчыну, хацеў пабачыцца з бацькамі. Нарэшце вырваўся і запрасіў з сабою мяне.

Беларусь адкрывалася воку спаленая і стапаная акупантамі. Мы ехалі на захад калітанамі нядаўняй вайны. Перачэкавалі, даючы прайсці бясконцым статкам малочных кароў. Пярэстыя — чорнае з белым, — тлустыя, яны пераганяліся з Германіяй ў нашы спусцелыя хлуэчкі.

Перачэкавалі і таму, што з лесу там-сям пастрэлявалі. Тыя, хто не хацеў пагадзіцца са зваротам законных гаспадароў: немцы з «катлоў», дзе-нідзе дзэзерцыры, недабіткі розных акупацыйных фарміраванняў.

З Мядзела ў мілую пасту вёсачку нас не пусцілі. Праверым, казалі, ці чыстая дарога.

Праверка пацвердзіла сум-

няванні нашых гаспадароў: з групы байцоў, накіраванай на гэты захад, адзін не вярнуўся, некалькі было паранена. І ўсё ж Танк намагаўся ехаць. Хоць, праўда, на літаратурным вечары ў Мядзель не ўсё складалася ў нашу карысць. Нам задавалі вострыя, відавочна інспіраваныя, далёка не літаратурныя пытанні пра далейшы лёс вёскі, паасобных гаспадароў, пра рэзрух у горадзе. Прышло некалькі запісак: «Скажыце праўду, як загубілі Купалу».

Танк не ўтрываў, абурўся. Усклапіўся з крэсла і гукнуў: «Вы праўду чуць не хочаце, а вы ж мяне з хлапчукоў ведаеце. Хто адозвыў насіў падчас паўстання рыбакоў? Не я хіба! Дык вы мне веры не хочаце даць, а нейкага чорта лысага з кустоў слухаеце!»

Доказ быў пераканаўчы, атмасфера палагодзіла. Тым не менш дазналіся пра яго і «чэрці лысыя з кустоў». Але пра гэта пазней.

Раніцай рушылі ў Пількаўшчыну. На «вілісе». Спераду, поруч з шафёрам, — аўтаматчык, далей — сакратар райкома, таксама з аўтаматам, у сярэдзіне мы з Максімам, узброеныя не падаванымі яшчэ ад часоў вайны пісталетамі. У адной з прыдарожных вёсак Максіма пазналі, прымуслілі зайсці пагасцываць. Былі завінуліся вярцьцю юшка, але асечка: ва ўсёй вёсцы ні шчопца солі, за немцаў усю перавялі. Справу напавялі: юшка паравала на стале, знайшлася і бутэлька хмызняковай, самаробнай. Але спірытусовае не ўжывалася гасцём. Яго адпойвалі сырадоём, а нам у дарогу далі толькі злоўленага шчупака, такога вялізнага, што ў машыну не ўлез, давалася прывязваць на брызэнце зверху.

Танкава маці, якой быў прад'яўлены рыбацкі падарунак, спляснула рукамі:

— А мае ж вы дзеткі! Гэту ж падлу есці, што карчы грызці. У мяне свежанькая сілява ёсць. А гэтай брыдоў буду тыдзень парсюка карміць.

Пасля роспытаў і пачастункаў Танкаў дзядзька прысарамціў нас з Максімам. Мы ганілі свае пісталеты, а ён

узяў, паважыў на руцэ і паслаў у дашчылку па дзве кулі, адна ў адну, з аднаго і з другога.

Пасля нам паслалі ў чыстай палавіне, а там хавалася многа віленскіх выданняў, якія не маглі трапіць у Мінск.

Пераглядалі, гаварылі, Танк успамінаў добрым словам Рыгора Раманавіча Шырму, выдаўца свае першай кнігі «На этапах», другіх людзей, з кім таварышаваў, сядзеў разам у Лукішках.

Назаўтра пры снеданні сакратар райкома спытаў:

— А якой дарогай будзем вяртацца? Той самай, што прыехалі? Танк хвіліну падумаў:

— Не, другою, на Крывічы.

Тут высветлілася, што пакуль мы спачывалі, Танкаў бацька з дзядзькам і аўтаматчык з усіх бакоў пільнавалі хату.

Праз нейкую гадзіну пасля нашага ад'езду да Максімавага бацькі ўвалілася некалькі добра ўзброеных «лясных жыхароў»:

— Дзе твае гасці?

— Паехалі, — стары паціснуў плячымі.

— А кудзю, якою дарогай?

— Каб жа я ведаў.

— Шкада, размінуліся. А то паразмаўлялі б.

Стала ясна, што засада чакала нас на старой дарозе. Танк выбраў маршрут правільна. Нюхам спрактыкаванага падпольшчыка.

Трэба думаць, што ён умела выбірае пазычныя маршруты. Не прэтэндую на «глыбокі аналіз» творчасці, запісваю толькі некаторыя моманты асабістага ўспрымання пэста і чалавека. Навошта распачынаць спрэчкі з прыхільнікамі Танкавага кірунку на вершы тыпу «Ave Maria», на кнігі парадку «На камні, жалезе і золаце» і паміж ахвотнікамі да работы пэста ў галіне волнага вершу. Скажам адно, у кожнай з мініяцюраў гэтага тыпу абавязкова яснае новае думка, канечнае прабягае ўсмяшка, чуюцца подых надзеі, уздых гора або спачування.

Чога ж болей дамагацца ад пэста?

Вернемся зноў да нарачанскага падарожжа. Мы прабылі

ў Мядзель і ў Вілейцы некалькі дзён. Спачываючы на вузкай касе, што адлучае Нарач ад Мядзельскага возера, Танк раптам, нібыта самому сабе, ціха загаварыў. Я прыслухаўся: вершы і да таго ж, мае Радкі з мае юнацкай пэзмы «Галасы гарадоў» пра восень, заміранне прыроды, старога рыбака.

Запомніў! Відаць, сустрэў у бібліятэцы Урублеўскіх, толькі туды, здаецца, даходзіў часопіс «Узвышша» пры Польшчы, а зараз у нас быў у спецсховішчах. Вось, значыцца, адкуль выбягае наша першая сустрэча. Яна была завочная.

Ведаў і я крыху пра Танка. Сябры пераказвалі добразычлівыя водгукі Купалы і Коласа пра маладога заходнебеларускага пэста. Гартаў і сам некаторыя віленскія выданні, запомніў часопіс з вершамі Танка і фатаграфіяй яго з Наталляй Арсенневай. Упадабаліся больш за тых, што сустрэў у падборцы 1939 года. Вось як нечакана крыжуюцца чалавечыя шляхі.

А пазнаёміўся асабіста ў канцы 1942 года. Дазнаўся, у якім нумары гасцініцы «Масква» ён жыў, і пайшоў. У брудным, прастрэленым з крысцяў сталінградскім шынялькі і ў нялепейшай пілотцы. Мала лепей выглядаў і малады чалавек, які падняўся мне насустрач: ці ў ватоўцы ці ў такім самым шынялю.

Гаворка ў нас не дужа настройвалася. Гаварылі пра нядаўнюю смерць Купалы, пра ваенную бяду на радзіме. Потым, нека сарамліва пасміхнуўшыся, Танк адсунуў шуфляду стала:

— Вы, можа, есці хочаце, дык у мяне тут трохі хлеба ёсць.

Гэтае простае слова растапіла лядок адчужанасці: я адчуў поруч з сабой сапраўды свайго, блізкага чалавека.

У пачатку 50-х гадоў Танк атаўбаваўся жыцьцём на Нарачы ўлетку і перамануў многіх пісьменнікаў, у тым ліку Куляшова, Крэпіва, мяне.

Угаварыў ён глянцэў на сваю радзіму і Якуба Коласа. Дзядзька Якуб кожнае лета прывязджаў да нас у гасці на некалькі дзён. Згадкі пра гэта ёсць у

адным з Коласавых лістоў да мяне.

Аднойчы мы згадзілі ў рыбацкае кацёр, каб паказаць Коласу Нарач ва ўсёй красе. Пачалася нечакана навалніца. Хваля біла-высока і злосна. За-травіжыліся жанчыны, стала неспакойна і іншым спадарожнікам. Толькі Колас не парушаў абывыклага спакою і на ацішэлым возеры пажартаваў:

— Дык гэта была сапраўды навалніца? Бо я думаў, што вы ўсё знарок падстроілі, каб мяне напалохаць.

Да Максіма Колас ставіўся асабліва цёпла, нават выказаў жаданне лічыць яго ўласным сынам.

Танк адказаў вельмі цёплымі радкамі Канстанціну Міхайлавічу: як ён пачуў, чый голас прыйшоў паклікаць у дарогу яго, тады яшчэ «хлопца-пастуха».

Танк любіць і ўмее пажартаваць. Адночы займеў праз гэта непрыемнасці. Скажаў чалавеку, з кім жыў у ваенны час у адным нумары, калі той старанна рабіў ранішняю фіззарядку:

— Што, ты ад ваенкамата адмахваешся?

А той і сапраўды ўхітрыўся лічыцца ў пісьменніках і ніводнага дня не пабыў там, дзе грукуюць бомбы.

Падчас шматлікіх сумесных падарожжаў мы апынуліся на Гродзеншчыне. Некаторы час ездзілі разам, выступалі. Калі маршруты нашы разыходзіліся, Танк зайшоў у мой пакой, на хвілінку. І здалося, што змянілася паветра, стала лягчэй дыхаць, далей відно.

Прысутны літаратар, чалавек добрага густу, захоплена прамовіў, калі за Танкам зачыніліся дзверы:

— Во глыбіна!

Днямі я працятаў гэта самае слоўка ў артыкуле аднаго былога грамадскага дзеяча. І паўтарыў:

— Глыбіна!

Так і думаю пра яго. З павагай і ўдзячнасцю вымаўляю грознае і вельмі добрае імя — Танк.

Максім ЛУЖАНІН.

Максім ТАНК

ПЕРАД РАССТАННЕМ

Да ўсіх расстанняў немінурых яшчэ адно мне лёс дадаў — Расстанне з кнігамі, з якімі з юнацкіх год я сябраваў.

Заащаджаючы на хлеб, падзертай світцы на плячах, іх набываў у букністаў, на выпадковых кірмах.

Часамі ў сцюжню завею, даведаўшыся ад сяброў — Пра нейкую навінку, з ёю я пазнаёміцца ішоў.

Таму прашу і завяшчаю, Калі свой век я дажыву, Хоць пару беларускіх казак Пакласці мне пад галаву.

ТАДЫ... ТАДЫ...

Заўсёды, Калі расказвала маці Пра нейкае здарэнне, Па-свойму Час удакладняла:

«Было гэта тады, Калі яшчэ я дзевала, А ў Крывічах Пракладвалі чыгуніну».

Або: «Было гэта тады, Калі мы з бежанства вярнуліся На апусцелы свой надзель».

Або: «Было гэта тады, Калі цябе, сынок, Паліцыя забрала І я, праводзячы, прасіла, Каб не білі».

Або: «Было гэта тады, Калі прыйшлі Саветы, Калі ў Сібір саслалі Цётка Союю, Полю З малышамі, Свата Анупрэя, Ганулю-павітуху, Якая бабіла цябе».

Або: «Было гэта тады, Калі з людзьмі Спалілі немцы Слабаду, Калі дачушку Верачку З малым забілі».

Або: «Было гэта тады, Калі прынеслі партызанам Звестку, што ты жыв».

І ўзнагароджаны, І я ўсю ноч праплакала, Цалууючы той ліст газеты».

Або: «Было гэта тады, Калі за лішнія Калоды пчол І яблыні Упаўнаважаны Хацеў, як кулака, Застрэліць твайго бацьку, Пасля чаго мяне ўсю І скуруціла немач».

Відаць, тады, Глытаючы Засеўшы ў горле комам Хлеб чорства гэтых успамінаў, Я ўпершыню адчуў Увесь цяжар жыцця І марнасць усялякай пісаніны.

•••

Памяці Міхася ЛЫНЬКОВА

Калі будучыня — праблематычна Элегічна, А сучаснасць — то ўспыхвае каганцом, То замірае, — Мінулае, хоць было хіжым, Але дапо выжыць, —

Ва ўспамінах Здаецца раем.

Я толькі аднаго знаў чалавека З галавой, Аснежанай прадчаснай белізной,

Які баяўся вяртання У сваё беспрасветнае ранне. Хоць на перадавой І ў смяротным гуле Не кланяўся кулям.

НУ І ЦЕМЕНЬ...

— Ну і цемень, Ну і бездарожжа! На начлег да вас, Бабуля, можна!

— Я гляджу. А ты — Не сын Параскі! Не! Дык, пэўна, будзеш Нехта з наскіх,

Што патрапіў У такую хлюпу Дабрысці аж Да маёй халупы.

Размясціся Хоць на мулкай лаве.

Можа, нейкай Падрыхтую стравы...

— А я вас, бабуля, Добра знаю. Дзе ж унучка — Каценька малава!

Помню гэты Ваш парог шчарбаты, Сірэмзаны Варожаю гранатай,

Дымную печ, У якой на дзіва Куракі для партызан Пякі вы...

— Пачакай... Няўжо ты Той хлапчына, Што, ратууючы Пасёлкаўцаў, загінуў!

А ты — жыві!.. Знаць і мая трывога За цябе, сынок, Дайшла да Бога,

Што падняў цябе Амаль з пад крыжа І памог уратавацца, Выжыць.

ЛІСТКІ З КАЛЕНДАРА

8 верасня, аўторак

Гісторыя развіцця беларускага опернага мастацтва непарыўна звязана з імем народнага артыста БССР Ісідара Міхайлавіча Балоціна. Нарадзіўся ён у Бабруйску. З гэтым горадам звязаны першыя музычныя ўражання, тут ён пазнаёміўся з аматарскім тэатрам. У 1927 годзе Балоцін паступае ў Беларускі музычны тэхнікум. Ён атрымаў адукацыю ў вядомых рускіх спевакоў, артыстаў Вялікага тэатра СССР В. Цвяткова і А. Баначыча. Пасля заканчэння тэхнікума Ісідар Міхайлавіч быў залічаны ў склад Беларускай опернай студыі, у якой ён рыхтуе партыю Звездочота ў оперы «Залаты пейнік» М. Рымскага-Корсакава.

Выдатнай падзеяй у культурным жыцці Беларусі з'явілася рэарганізацыя ў 1933 годзе опернай студыі ў Беларускі дзяржаўны тэатр оперы і балета. Балоцін быў адным з першых актёраў, што склалі вакальную трупу тэатра. Ісідар Міхайлавіч выконваў вядучыя партыі амаль ва ўсіх оперных спектаклях. Сярод іх — Альмавіва («Севільскі цырульнік» Дж. Расіні), Ленскі («Яўгеній Анегін» П. Чайкоўскага), Лыкаў («Царская нявеста» М. Рымскага-Корсакава), Саўка Мільгун («У пушчах Палесся» А. Багатырова) і іншыя.

У гады Вялікай Айчыннай вайны І. Балоцін выступаў на многіх оперных сценах краіны, а таксама ў рабочых клубах, калгасах, шпіталах, перад беларускімі партызанамі і салдатамі на фронце. Гаворачы аб сцэнічнай дзейнасці спевака ў гэты час, нельга прайсці міма яго працы ў Свядлоўску, Саратаве і Горкім. У Свядлоўскім тэатры ён прымаў удзел у оперным спектаклі «Мадмузэль Фіфі» ў ролі фон Эрмха. З вялікім поспехам выступаў Ісідар Міхайлавіч у гэтым жа тэатры ў ролі Рамэо ў оперы «Рамэо і Джульета» Ш. Гуно. Плённай была яго праца ў Горкаўскім тэатры разам з беларускімі артыстамі Л. Александроўскай, Л. Аляксеевай, С. Друкер, А. Арсенкам і інш.

У пасляваенныя гады І. Балоцін значна пашырыў свой оперны рэпертуар. На сцэне беларускага тэатра ён выступае ў ролях Дуброўскага, Фауста, Вадэмона, Вашака і інш. Багаты і разнастайны талент І. Балоціна выявіўся ў камедыйнай партыі пана Дамазы ў оперы «Страшны двор» С. Манюшкі, у гэтай ролі ён выступаў на сцэне Варшаўскай оперы.

Ісідар Міхайлавіч Балоцін валодаў гібкім, выразным голасам, высокай музыкальнасцю, пачуццём музыкальнага стылю. Майстэрства пераўвасаблення памагала яму паспяхова выконваць партыі самага рознага характару. Балоцін выступаў таксама з разнастайным камерным рэпертуарам, значнае месца ў якім належала романсам беларускіх кампазітараў і беларускім народным песням.

М. АУСЯНАЯ.

ДА НАШЫХ СЯБРОЎ
І ПРЫХІЛЬНІКАЎ

Рэдакцыя «Голасу Радзімы» шчыра ўдзячная сваім чытачам, хто застаўся верным газеце, нягледзячы ні на якія фінансавыя праблемы ды іншыя цяжкасці, што спадарожнічалі нам у 1992 годзе.

Спадзяёмся, што яны не адмовяцца ад «Голасу Радзімы» і на 1993 год, а можа асабістым прыкладам яшчэ і прыбавяць нам чытачоў, не зважаючы на тое, што кошт падпіскі на газету павялічыўся ў некалькі разоў.

Падпісная кампанія пачалася з 10 жніўня.

Індэкс «Голасу Радзімы» — 63854, падпісная цана на Беларусі: на месяц — 4 рублі 50 капеек, на тры — 13 рублёў 50 капеек, на 6 — 27 рублёў.

Чытачам з іншых дзяржаў СНД паведамляем: усе неабходныя для падпіскі звесткі вы знойдзеце ў дадатковым каталогу. У выпадку ўзнікнення цяжкасцей, асабліва ў аддаленых ад Бацькаўшчыны рэгіёнах, звяртайцеся ў рэдакцыю. Будзем разам шукаць выйсце. Заставайцеся разам з намі, і калектыў рэдакцыі зробіць усё магчымае, каб апраўдаць ваш давер і права ўвайсці ў ваш дом са сваёй інфармацыяй.

У ВАШУ КАЛЕКЦЫЮ

НА МАРКАХ—СІМВАЛЫ РЭСПУБЛІКІ

Гэтую падзею філатэлісты Беларусі чакалі даўно і з нецярпеннем. Урачыстасці некалькі разоў пераносіліся: не былі ў тэрмін аддрукаваны маркі. Нарэшце было аб'яўлена, што 31 жніўня на Мінскім паштамце будзе праводзіцца гашэнне дзвюх паштовых марак Рэспублікі Беларусь спецыяльным штэмпелем «Першы дзень» — гэта значыць з 31 жніўня гэтыя маркі, на якіх герб «Пагоня» і флаг рэспублікі на контурным адлюстраванні карты Беларусі з абазначэннем сталіцы, паступаюць у паўсюднае паштовае абарачэнне. Да гэтай падзеі Міністэрства сувязі і інфарматыкі рэспублікі выпусціла спецыяльны бязмарачны канверт з надпісам «Першы дзень» і паказам дзяржаўных сімвалаў рэспублікі — герба і флага. Гэта першы беларускі канверт такога тыпу.

У Мінску неаднаразова праводзіліся спецыяльныя гашэнні з нагоды розных юбілеяў і дат. Але такога наплыву народу, такой колькасці і філатэлістаў, і проста жадаючых купіць новыя маркі ніколі не было. Аматыры марак прыехалі з Магілёва і Гомеля, Баранавіч і Брэста, былі філатэлісты з Прыбалтыкі, Украіны. Чарга ля паштовага аkenца, дзе праводзілася гашэнне, не змянялася з 9 раніцы да 20 гадзін. На гэты раз трэба аддаць належнае

работнікам пошты: яны добра падрыхтаваліся да такой важнай падзеі. Тысячы пісем пайшлі ў гэты дзень з Мінскага паштамта ва ўсе куткі свету, і на кожным з іх былі наклеены маркі з гербам і флагом незалежнай Рэспублікі Беларусь. У беларускай філатэліі адкрыта яшчэ адна новая старонка. Сёння ўжо можна гаварыць, што беларуская філатэлія мае свае, чыста беларускія паштовыя сувеніры. У 1991 годзе ўпершыню было праведзена спецыяльнае гашэнне карэспандэнцы на Мінскім паштамце юбілейным штэмпелем з надпісам «Рэспубліка Беларусь» і адлюстраваннем герба «Пагоня». Праўда, асаблівай

папулярнасцю тое гашэнне ў філатэлістаў не карысталася з-за грубай памылкі, дапушчанай работнікамі пошты. Цікавы штэмпель не меў у сваім малюнку неабходнага атрыбута — слова «пошта». Але гэта першы беларускі спецыяльны штэмпель, пачатак філатэліі. Юбілейны штэмпель да 100-годдзя з дня нараджэння Р. Шырмы з надпісам «Мінская пошта» стаў яшчэ адным «роднаначальнікам» беларускай філатэліі.

Пакуль выпушчана ўсяго пяць марак беларускай пошты. Не ўсе яны сустрэты з аднолькавым энтузіязмам. Першая марка беларускай пошты з адлюстраваннем крыжа Ефрасіні Полацкай сапраўды выклікае незадаволенасць у філатэлістаў: і каларовы фон маркі, не поўнае аддрукаваны на вуглах адлюстравання, і арнамент. Само адлюстраванне крыжа, у якога абрэзана ніжняя частка, і мізэрныя даныя пра крыж, прыведзеныя на марцы, — усё гэта выклікае не вельмі станоўчыя эмоцыі. А можна ж было і колеравы фон зрабіць іншым (не чырвоным), даць поўнае адлюстраванне самога крыжа, прывесці даныя пра аўтаравеліра, указаць хаця б гады, стагоддзе, калі гэтая рэліквія беларускага народа была зроблена. Магчыма, трэба было запусціць у выт-

ворчасць не марку, а так званы паштовы блок, на якім можна было б размясціць малюнак усяго крыжа. Але марка ёсць, і філатэлісты пасля доўгага чакання (у іншых дзяржавах СНД маркі выдаюцца і хутчэй, і больш) паклалі ў свае альбомы беларускую марку № 1, адкрышы тым самым першую старонку беларускай філатэліі. У паштовае абарачэнне першая беларуская марка таксама паступала з гашэннем «Першы дзень». На спецыяльным штэмпелі быў надпіс: «Рэспубліка Беларусь» і «Першы дзень». І малюнак арнаменту. Затым паступілі ў паштовае абарачэнне паштовыя знакі — «100 гадоў з дня нараджэння Р. Шырмы».

Аднак гэта не ўсе паштовыя выпускі беларускай пошты. Яшчэ выдадзены набор паштовак аб Мінску з маркай «Пагоня». З такой жа

маркай была выпушчана ў 1991 годзе паштовая картка «3 Новым годам!». Зусім нядаўна паступілі ў паштовае абарачэнне канверты з надпісам «Віншую», марка на гэтых канвертах — з адлюстраваннем герба Беларусі — «Пагоня».

Варта яшчэ сказаць, што ў сувязі з павелічэннем паштовых тарафаў старых канверты пошты СССР не прыгодныя для абарачэння без спецыяльных дадатковых штэмпеляў, на якіх указана даплата кошту да поўнага тарафу. Гэтыя штэмпелі выклікаюць цікавасць у філатэлістаў, тым больш, што на іх напісана «Беларусь, Пошта», а таксама дадзены надпіс лацінскімі літарамі — «BELARUS».

Беларуская філатэлія ўступіла ў новую паласу сваёй гісторыі.

Леў КОЛАСАЎ.

Першы Дзень
Premier Jour

Рэдактар Вацлаў МАЦКЕВІЧ

ЗАСНАВАЛЬНІК:

Беларускае таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом [таварыства «Радзіма»].

НАШ АДРАС:

220600, МІНСК, ПРАСПЕКТ
Ф. СКАРЫНЫ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80,
33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Пазіцыя рэдакцыі і аўтараў, матэрыялы ліч друкуюцца на старонках «Голасу Радзімы», не заўсёды супадаюць.

Газета аддрукаваная ў друкарні «Беларускі Дом друку»
Тыраж 5 500 экз.
Індэкс 63854. Зак. 1673.
Падпісана да друку 21.09.1992.

П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12